

Фаховий рівень методичних кадрів бібліотек Луганщини

Дослідження

I. Обґрунтування проведення дослідження

У процесі реалізації пріоритетних напрямків Стратегії розвитку бібліотечної справи на період до 2025 року «Якісні зміни бібліотек для забезпечення сталого розвитку України» та роботи в умовах децентралізації зростає роль методистів публічних бібліотек сфери Міністерства культури та інформаційної політики України.

Методисти надають активну практичну допомогу бібліотекарям у вивченні та впровадженні інноваційних методів роботи, нових форм обслуговування користувачів, процесів стратегічного планування, сприяють розв'язанню організаційно-правових і професійних проблем бібліотек. У зв'язку з цим виникає потреба в удосконаленні форм і методів методичної взаємодії з бібліотеками області, перепідготовці методичних кадрів тощо.

Це дослідження дозволить отримати відомості для визначення перспектив розвитку методичної діяльності та навчання методичних кадрів публічних бібліотек для забезпечення їх відповідності сучасним завданням.

II. Мета та завдання дослідження

Мета дослідження: визначити місце і роль методиста бібліотеки в соціокультурному просторі області, більш чітко усвідомити його місію, функції і важливість професії методиста.

Об'єкт дослідження: методисти публічних бібліотек області.

Предмет дослідження: фахові якості методистів, трансформація діяльності.

Учасники дослідження – 20 респондентів (методисти)

Завдання дослідження:

- вивчити відношення методиста до своєї професії, виявити знання та навички, які є найбільш важливими в цій професії;
- виявити чинники, що впливають на задоволеність методиста роботою;
- з'ясувати основні пріоритети в методичній роботі;
- визначити фактори, які сприяють професійному розвитку працівників, найважливіші для них знання та навички.

Кінцевий результат дослідження: узагальнення одержаних матеріалів і розробка на їхній основі висновків і пропозицій щодо трансформування методичних служб в умовах реформування бібліотек.

III. Базис дослідження та учасники

1. Луганська ОУНБ: проведення анкетування; аналіз даних та узагальнення матеріалів; підготовка висновків і пропозицій.
2. Базис дослідження: центральні районні бібліотеки (ЦРБ), центральні міські бібліотеки (ЦМБ), бібліотеки ТГ.

IV. Етапи дослідження

I етап – розробка методики дослідження (підготовка анкет);
II етап – збирання матеріалів дослідження;
III етап – обробка та узагальнення отриманих даних, підготовка результатів, розробка висновків та пропозицій.

V. Методика дослідження

Вирішення поставлених у дослідженні завдань передбачає застосування для збору інформації методу анкетування: анкета методиста.

Результати дослідження

Хто такий методист і якими якостями повинен володіти? На думку фахівців, методист повинен володіти ораторським мистецтвом, уміти зрозуміло і доступно донести ідею до слухачів, володіти логічним й аналітичним мисленням, уміти бачити перспективу, бути грамотним, комунікабельним і креативним. Ця професія потребує постійного підвищення освіти та майстерності.

І цікаво було з'ясувати, якої думки про свою роботу самі методисти Луганщини. У зв'язку з чим їм запропонували анкету, розроблену з метою виявлення професійної орієнтації, поглядів, позицій, переконань і потреб бібліотечних спеціалістів. Отримані відповіді виявилися як прогнозованими так і несподіваними.

Аналіз результатів анкетування:

Кількісний склад працівників методичних служб області – 26 фахівців, із них участь в анкетуванні взяли 20 осіб.

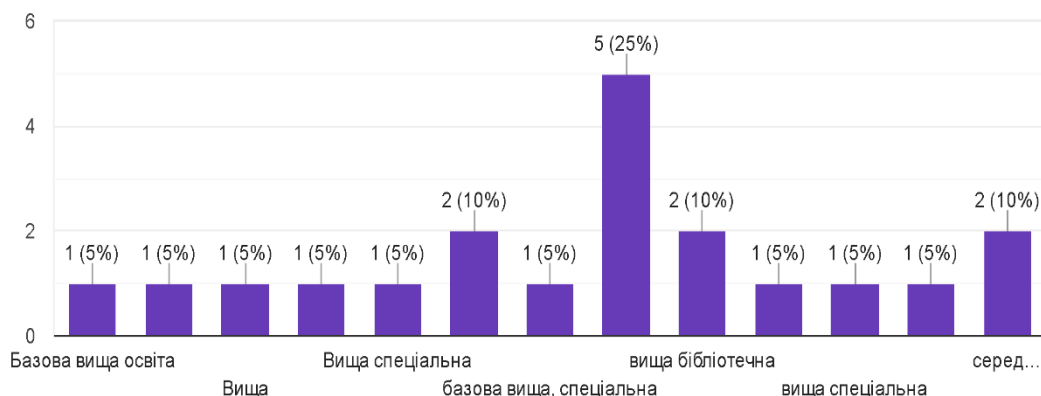
Анкетування дало змогу отримати соціально-професійні характеристики кадрового складу методичних служб області. Їхній аналіз показав низький відсоток оновлення кадрового потенціалу.

Так, найчисленнішою є група методистів віком до 60 років – 35% та до 50 років – 25%, пенсійного віку (після 60) – 15%, до 30 років – лише 10%, до 35 років – 15%. Це працівники з високим досвідом бібліотечної та методичної діяльності. Зокрема, 35% працівників мають загальний стаж бібліотечної роботи понад 30 років, до 30 років – 25%, до 10 років – 40%.

Результати анкетування дали змогу з'ясувати, освіту, стаж бібліотечної, зокрема методичної, роботи респондентів.

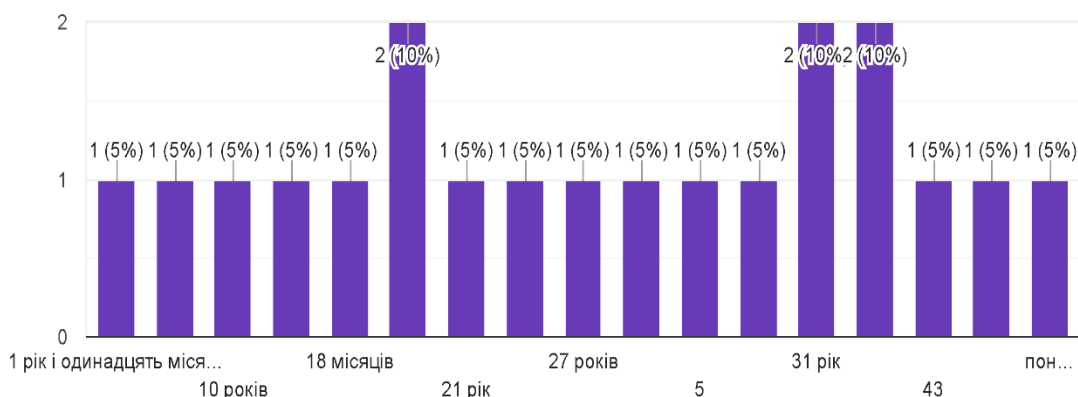
Так, вищу фахову освіту мають 4 особи (20 % опитаних), базову вищу 9 (45 %), вищу не фахову освіту 7 (35%).

Освіта
20 відповідей

Щодо стажу бібліотечної роботи відповіді розподілилися так: до 5 років – 6 осіб (30%), від 5 до 10 років у бібліотеці працює – 2 особи (10 %), від 20 до 30 років – 5 (25%), понад 30 років – 7 (35 %).

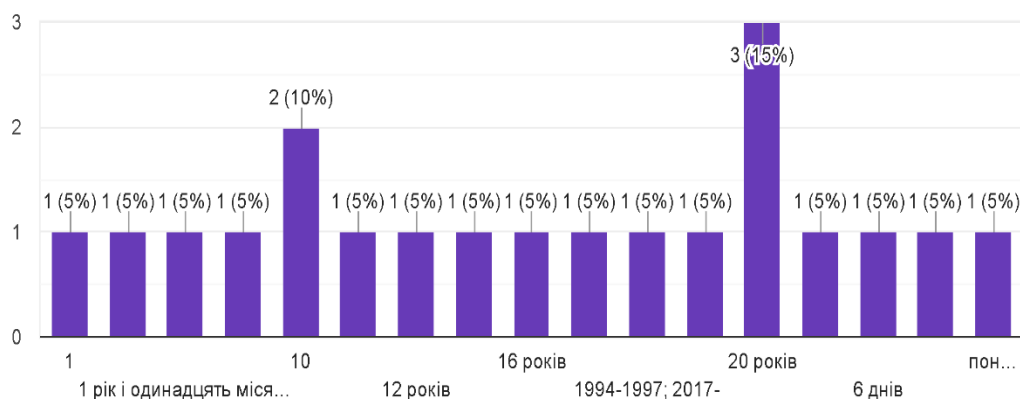
Стаж бібліотечної роботи
20 відповідей

На посаді методиста мають досвід роботи до 1 року – 3 особи (15%), від 1 до 3 років – 4 особи (20%), від 3 до 10 років – 4 фахівця (20%), від 10 до 20 років – 7 (35 %), від 30 до 40 років – 1 (5%), понад 40 років – 1 особа (5%)

Стаж методичної роботи

20 відповідей

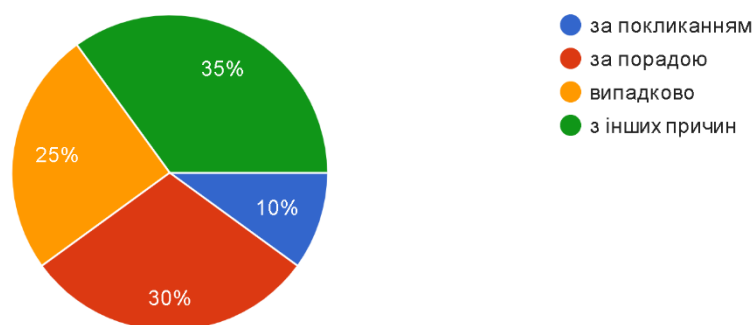

Сучасні умови діяльності бібліотек ставлять дуже багато вимог до особистісних і професійних якостей, компетентності методистів. І хоча праця цих фахівців сьогодні дійсно недооцінена, проте вони мають постійно дбати про самовдосконалення, підвищення своєї професійної майстерності. Зробити це не так уже й складно – потрібно лише любити свою справу.

На запитання «**Як Ви стали методистом?**» відповіді розподілилися так: за покликанням у бібліотечну професію прийшли 2 особи (10%), за порадою – 6 осіб (30%), випадково – 5 осіб (25%), з інших причин – 7 осіб (35%).

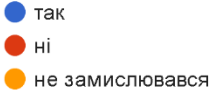
Під впливом яких чинників Ви стали методистом?

20 відповідей

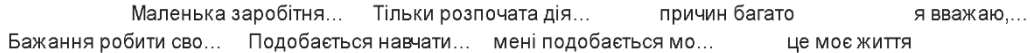

За час роботи в бібліотеці погляд на посаду методиста переглянула 1 особа (5%) і причиною став матеріальний аспект – маленька заробітна плата; не змінили своєї думки 10 (50 %) і 9 методистів, що склало 45% опитуваних, не замислювалася над цим питанням.

20 відповідей

10 відповідей

відповіли 19 респондент (95%).

20 відповідей

Це питання спонукало методистів дати оцінку своїй роботі, самому собі як фахівцю. І відрядно, що 95 % відповіли, що так, вони задоволені своєю діяльністю.

Опитані вказали чинники, які впливають на задоволеність роботою, а саме:

- потребує постійно здобувати нові знання, розвиватися (1 відповідь);
- приносить задоволення (6 відповідей);
- у ній є місце і системності, і креативності (1 відповідь);
- є творчою, різноплановою (3);
- дає змогу запропонувати кваліфіковану фахову допомогу (4);
- 4 респондента свою позитивну відповідь не обґрунтували.

Негативну відповідь дав один респондент, зазначивши, що не задоволений своєю роботою і причиною того стали матеріальні чинники: *«з такою заробітною платою повинен бути спонсор»*.

Цікавими з огляду професійних навичок були відповіді на такі запитання:

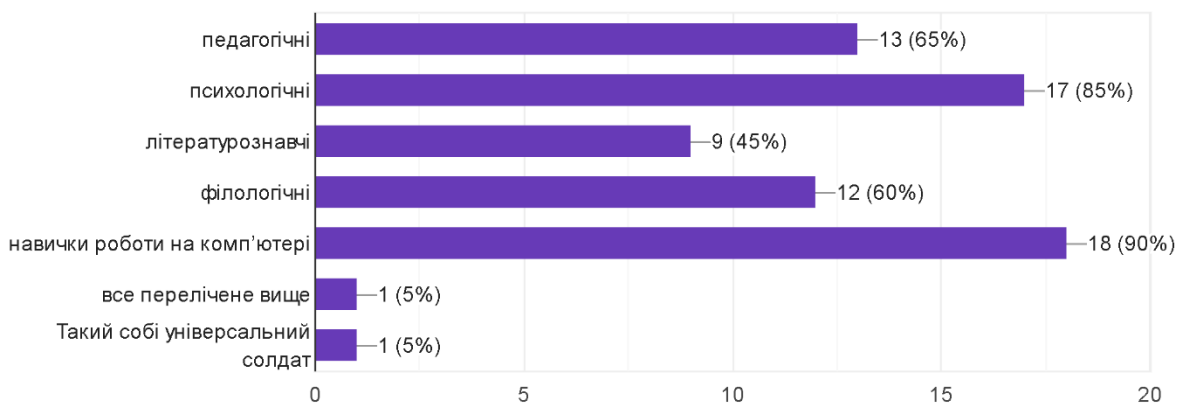
Найбільш важливих знань та навичок для професіонала бібліотечної справи. Відповіді розподілилися наступним чином:

вміння працювати з людьми, професіоналізм – 4;
здібності організатора і лідера – 2;
знання комп'ютера, мати цифрові навички – 3;
іноземних мов – 1;
бути усебічно обізнаним – 2;
знання бібліотечної справи – 3;
комунікабельність, креативність – 4;
психологія, менеджмент, літературознавство – 1.

Які додаткові знання необхідно мати методисту (можна було вибрати декілька варіантів):

Які додаткові знання необхідно мати методисту?

20 відповідей

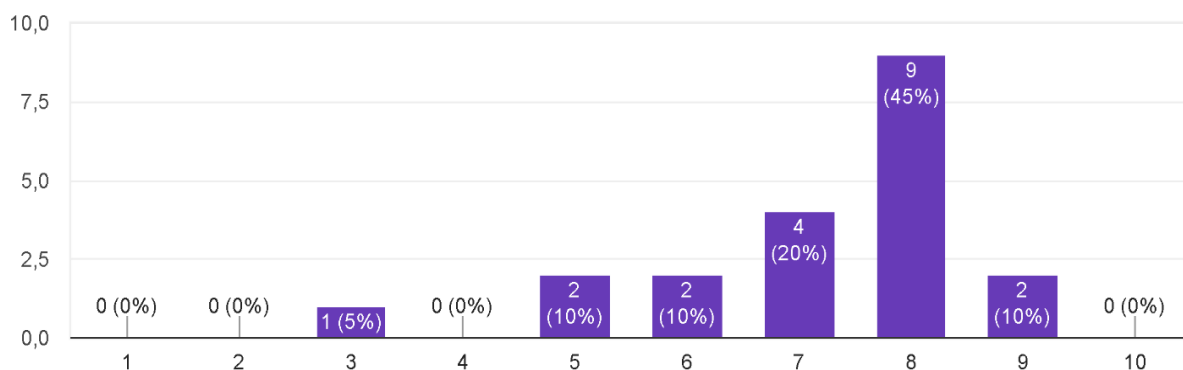
Отже, дуже важливою навичкою, рисою для методиста є комунікативність: вміння спілкуватися, вислухати, дати слушну пораду, надати потрібну інформацію. Сьогодні треба розвиватися, йти в ногу з часом, упроваджувати нові технології і методисти це добре відчують та прагнуть, тож не дивно, що 90% респондентів вважають, що треба володіти знаннями комп'ютерної справи. Методист має бути не лише добрим професіоналом, але й всебічно розвинутою особистістю, яка володіє аналітичними, педагогічними, психологічними знаннями та навиками.

Тож, як видно з відповідей, широкий спектр знань та навичок є обов'язковим для фахового зростання методиста.

Респондентам запропоновали оцінити ступінь своєї професійної впевненості за шкалою від 1 до 10.

З'ясувалося, що методистів, які повністю впевнені у своїх силах, на робочому місці немає. Інші відповіли наступним чином:

Оцініть ступінь своєї професійної впевненості.
20 відповідей

Велику роль у фаховій майстерності методиста відіграє вміння знаходити цікаву та потрібну професійну інформацію.

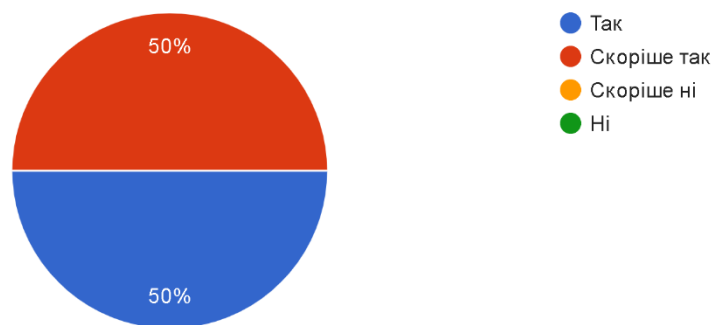
Оскільки вміння методиста орієнтуватися в інформаційному просторі, максимально використовувати отриману інформацію та передавати свої знання колективу позитивно впливає на ефективність роботи бібліотеки загалом, то методистам було запропоновано дати відповіді на питання: **Як ви використовуєте інформаційні джерела у повсякденній діяльності.**

Лідерами серед надійних та своєчасних джерел стали (можна було вибрати кілька варіантів): бібліотечні сайти і блоги, сайт УБА, шукають будь-яку інформацію, що стосується бібліотечної справи, у соціальних мережах та інших інтернет-ресурсах – 17 респонденти (80%). 1 (5%) голос набрало видання «Бібліотечний форум України». Інші періодичні видання у своїй діяльності використовують 2 методиста (10%).

На запитання анкети, **чи відчують потребу в поповненні професійних знань** методисти 50 % відповіли «так», 50 % – «скоріше так»

Чи відчуваєте Ви потребу у поповненні професійних знань?

20 відповідей

Упевнену відповідь про необхідність поповнювати свої професійні знання дали 10 респондентів (50%), а 12 опитуваних назвали теми, з яких бракує інформації, а саме:

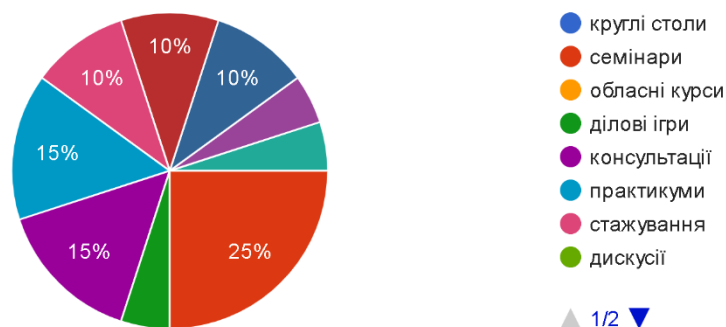
- робота бібліотек в умовах ТГ – 2;
- робота з молодими кадрами – 1;
- організація роботи з користувачами віддалено – 2;
- нетрадиційні форми роботи, зокрема з молоддю – 3;
- комп'ютерна грамотність – 1;
- інформаційна грамотність, знання по написанню проєктів – 1;
- адвокація – 1;
- автоматизація бібліотечних процесів – 1.

Тобто певний відсоток методистів ще не готовий до змін, їм притаманний консерватизм у сприйнятті нового, спрямованість на традиційні бібліотечні процеси, відсутність креативності, схильності до інновацій та вдосконалення. На сьогодні однією із вагомих складових іміджу методиста є вміння володіти комп'ютерною технікою, методикою написання грантів. Навичками роботи на комп'ютері володіють 83% методичних працівників.

Щодо визначення корисним форм підвищення кваліфікації методисти відповіли наступним чином:

Яка форма підвищення кваліфікації, на Вашу думку, є найбільш корисною для Вас?

20 відповідей

Найбільш ефективні форми та методи підвищення кваліфікації: семінари, круглі столи (25%), консультації та практикуми (по 15% відповідно), набули поширення конференції, обласні курси та стажування (по 10%). Маленьку роль опитані відвели онлайн-курсам та діловим іграм (по 5%). А впровадження нових технологій: вебінарів, професійних скайп-годин, тобто інтерактивних форм навчання взагалі поза увагою методистів.

Відповіді на питання: **Скільки годин на тиждень Ви витрачаєте на ознайомлення з професійною літературою?** виглядають наступним чином:

30 % респондентів витрачають до 3 годин, 40 % – 3-5 годин, 15 % – 5-8 годин, 5 % – 10 годин, 10 % – не змогли дати відповідь.

Особливої актуальності набувають відповіді на запитання: **Як, на Ваш погляд, змінюється в наші дні соціальний статус бібліотеки?**

На підвищення статусу вказали 15 респондентів (75 %), назвавши такі чинники цього:

- впровадження в практику роботи інформаційних технологій – 2 осіб (10%)
- активна участь у житті громади (бібліотека стає потужним інформаційним та соціокультурним центром сучасності) – 9 (45%),
- через зміни в суспільстві – 4 (20%).

Проте 3 фахівців (15%) вважають, що статус і бібліотеки на сучасному етапі знижується і вказали наступні причини:

- застаріла та слабка матеріально-технічна база – 1 (5%),
- необхідна трансформація виробничої діяльності бібліотек: організаційно-функціональної, технічної, технологічної, кадрової – 1 (5%).

На думку одного методиста, бібліотекам необхідно змінити орієнтацію діяльності у медіасередовищі зі створення контенту на дослідження інформаційних потреб користувачів, позиціонувати себе як надійне та безпечне джерело інформації, використовуючи для цього всі продукти та послуги, здатні запропонувати аудиторії більш глибоку і цікаву концепцію самореалізації.

Не дали відповіді на запитання – 2 особи.

Наступне запитання стосувалося **причини непрестижності бібліотечної професії сьогодні**. Навіть ті респонденти, які вказали на зростання соціального статусу бібліотеки, зазначили, що бібліотечна професія залишається непрестижною. І причиною таких відповідей стало:

- застаріла та слабка матеріально-технічна база (відсутність новітніх технологій) – 1 (5%),
- незадовільні умови праці – 2 (10%),

- занижка заробітна плата – 7 (35%),
- упереджене ставлення з боку суспільства (стереотипи) – 2 (10%),
- зменшення активності читання – 1 (5%),
- проблема з підготовкою молодих фахівців, які не бачать перспектив професії – 1 (5%).

Однак були й інші думки: 2 методисти (10%) вважають, що професія стає престижною і не бачать причин, через які бібліотечна професія могла б вважатися неprestижною, 1 респондент зауважив, що бібліотекар повинен бути всебічно розвинутою людиною і йти на рівні з часом, не дали відповіді – 3 методиста.

З огляду на зазначені вище результати цікавою стала відповідь *«...бібліотекар сьогодні в основному асоціюється із такою собі жінкою пенсійного віку, яка перебирає формуляри у порожній читальній залі. Декому здається, професія бібліотекаря полягає в тому, щоб просто взяти з полиці книжку і видати її читачеві. В більшості своїй люди вважають, що вже в такому місці, як бібліотека, будь-хто зможе працювати. А тому щиро дивуються з того, що бібліотечна професія вимагає знань, підготовки в спеціалізованому учбовому закладі».*

Наступним чином розподілилися відповіді на твердження: **При виконанні відповідальної роботи мені не потрібен контроль з боку керівника** не потребують контролю 75% респондентів, 25% опитаних потрібен постійний контроль.

Стосовно твердження: **Для успішного виконання відповідальної роботи необхідно, щоб мене контролювали** – 25% респондентів, а це 5 опитаних методистів, потребують постійного контролю.

Яке з тверджень Вам ближче:

20 відповідей

Цікаво розподілилися відповіді щодо пункту: **Мої плани ніколи не розбігаються з моїми можливостями:**

- 5 % (1) опитаних твердо відповіли «так»,
- 80 % (16) «мабуть, так»,

- 5 % (1) «мабуть, ні»,
- 5 % (1) «ні»,
- 5 % (1) прикладають максимум зусиль, щоб все виходило.

Чи збігаються ваші плани з Вашими можливостями?

20 відповідей

Це свідчить про те, що респонденти не завжди можуть правильно враховувати всі чинники при плануванні своєї діяльності.

На сьогодні в області поки що створено 26 територіальних громад, до яких увійшли 112 бібліотек (15,5%). Методична служба залишилася у складі центральних бібліотек. Вона здійснює також методичне забезпечення бібліотек-філій ТГ. Особливо є потреба в консультативній допомозі з питань організації документних фондів та підвищення кваліфікації, ведення бібліотечного обліку та статистичної звітності, інформаційній підтримці тощо.

Висновки та рекомендації

Спираючись на результати дослідження, можна зробити висновки, що в області працює стабільна, досвідчена, професійна команда методистів. Але відсоток оновлення кадрового складу жадає бути вищим.

Незважаючи на те, що методичні фахівці задоволені своєю діяльністю, проте все ж відчують потребу постійно вдосконалювати свої професійні знання, підвищувати фахову майстерність.

Основними пріоритетами в їхній діяльності є: аналітико-прогностична робота, оперативна консультативна та методична допомога з різних питань роботи бібліотек, організація та проведення заходів з підвищення фаху бібліотечних кадрів, упровадження інновацій, проєктна та інформаційна діяльність.

Методисти цінують свою роботу, дбають про підвищення іміджу та престижу. З'ясувалося, що на ефективність виконання основних функцій негативно впливають: брак коштів, недостатнє/відсутнє технічне оснащення, а на задоволеність роботою – організаційно-виробничі та моральні чинники. Серед проблем бібліотечної сфери, які потребують першочергового вирішення, відзначено слабку матеріально-технічну базу, комплектування фондів, що не сприяє позитивному іміджу бібліотек. Матеріали дослідження показали актуальність та необхідність методичної служби в умовах реформування галузі

та розширення меж її діяльності в процесі децентралізації. У цьому контексті актуальним постає питання трансформації функцій методичних відділів ПБ і напрямків їх діяльності.